

TGI CHE DI GIUSTIA DI PROPORZ.

GEA

A ELECZIUNS PLI GISTAS.

Votaziun dals 3 da mars 2013

Iniziativa „Per elecziuns gistas“ (Iniziativa da proporz 2014)

Argumentari

Tge vul l'iniziativa „Per elecziuns gistas“?

In comité, che consista da las partidas PPS, PS, Verda – Grünes Graubünden, Verdliberals, EVP, EDU e da persunalitads or da las partidas PLD, PCD e PBD, pretenda ch'il Grischun duai eleger il Cussegl grond tenor il sistem d'elecziun dal proporz. Er la regenza grischuna approbescha da prinzipli la midada dal sistem actual majorz tar il proporz. Quatras vegnan ils sezs en il parlament repartgids tenor la forza da las singulas gruppaziuns che sa participeschan sco glistas electoralas. Uschia vegn la voluntad dal pievel resguardada meglier pertge che er gruppaziuns e partidas pli pitschnas tschiffan ina schanza, conform a lur forza, d'esser preschentadas en il Cussegl grond. Tut ils auters chantuns tegni or Appenzell dadens elegian lur parlament tenor il sistem da proporz. Tar las elecziuns dal Cussegl naziunal vegnan ils sezs er repartgids proporziunalmain, vul dir en relaziun a la quota da vuschs, sin las gruppaziuns e partidas che candideschan.

Il comité d'iniziativa pretenda per quai che las elecziuns per il Cussegl grond 2014 vegnian manadas tras tenor il proporz. Il dumber da sezs a disposiziun (120) resta il medem. Dumbrà vegn dentant betg pli en ils circuls, che vegnan en mintga cas abolids cun l'approbaziun impressiunanta da la refurma da territori, mabain sin il plaun dal district ni dal nov plaun da las regiuns. Nagina regiun vegn dischavantiada.

Per calcular il dretg sin ils sezs da las singulas secziuns electoralas vegn in a sa basar sin il dumber da l'entira populaziun, exact sco tar las elecziuns per il Cussegl naziunal e tuttina sco en bunamain tut ils chantuns. La regenza, che approbescha medemamain il proporz, vuless manar tras pir las elecziuns 2018 tenor il nov sistem pertge ch'ella è da l'avis ch'il temp per la midada enfin il 2014 saja memia curt. En cas che, suenter l'approbaziun da l'iniziativa, la midada sin l'onn 2014 fiss vairamain nunpussavla, vegniss votà il pli tard 2018 tenor il proporz.

Medema quota da vuschs per tuts!

Il sistem d'elecziun actual da majorz privilegescha na be las grondas partidas, el cunterdi er claramain al prinzipli da l'egualitad da la quota da vuschs che è la conseguenza impurtanta dal prinzipli costituziunal da l'egualitad da dretg. L'actual sistem dal Grischun, il majorz, permetta che in votant en il circul

Avers ha ina quota da vuschs endisch giadas pli gronda ch'ina votanta dal circul Rueun. Questas sfalsificaziuns eclatantas da la quota da vuschs na succedan damai betg mo tranter la periferia ed il center, mabain sur l'entir chantun or. Cun il proceder pretendi da l'iniziativa da proporz vegnan introducidas elecziuns gistas che porschan a tut las gruppaziuns politicas las medemas schanzas e a tut ils vischins e las vischinas la medema quota da vuschs. Il proporz garantischa che tut las vuschs vegnan dadas bain savend ch'ellas han la medema paisa e la medema influenza, independentamain dal fatg ch'i vegn votà ad Arvigo, a Zezras, a Sent ni a Sedrun.

Il Grond cussegl sco vaira copia da la populaziun!

I na dat nagins motivs pli da mantegnair il sistem da majorz. Grazia a la mobilitad, grazia a las tecnologias, grazia a las medias n'emporti strusch pli nua en il chantun las abitantas ed ils abitants vivan per avair influenza. En il 21avel tschientaner n'èsi simplamain betg pli uschia che quels „da Cuira“ na san betg tge quitads e miserias che quels „en l'Avers“, quels „en Bregaglia“ ni quels „en il Puschlav“ han. I na dovra betg pli in viadi d'in di cun la charrotscha da posta ni cun il tren a vapur per sa far dudir a Cuira. I basta in telefon ni in mail. In sistem d'elecziun conform al temp ha da resguardar quai. Oz n'è betg pli primordiala ina represchentanza territoriala politica da la populaziun, mabain ina vasta copia da tut las gruppaziuns da la populaziun e da tut ils differents interess en il parlament. Be pervi dal sistem odiern dal majorz èsi anc pussaivel che las partidas, che tar las davosas elecziuns dal Cussegl naziunal en il Grischun han guadagnà ensemen 50 pertschient da las vuschs, pon occupar be 16 pertschient dals sezs en il Cussegl grond. Quai na po betg correspunder a la voluntad dals electurs e da las electuras. Il Cussegl grond po damai be cun il sistem da proporz esser ina vaira copia da la multifariadad grischuna e da la populaziun.

Pli gugent decider sez che vegnir chastia dal Tribunal federal.

L'artitgel 8 da la Constituziun federala garantischa che tut ils umans èn eguals davant la lescha. Quai sa reflectescha sin blers champs da la vita, er en l'egualitad dal dretg d'elecziun. I na va damai betg per savair sch'in proceder d'elecziun tenor majorz è permess u na, mabain i va fundamentalmain per savair co ch'il sistem d'elecziun sto vegnir elaborà per segirar l'egualitad da las Grischunas e Grischuns garantida en la constituziun. Il Tribunal federal ha ils davos onns accentuà evidentamain la pratica tar l'egualitad dal dretg d'elecziun. Tenor l'opiniun correspondentia da la scienza ed er tenor l'avis da la regenza grischuna n'èsi strusch pli pussaivel d'elaborar il sistem da majorz conform a las pretensiuns actualas per elecziuns parlamentaras. Ord quest motiv èsi raschunaivel da midar tar il sistem d'elecziun da proporz avant che il Tribunal federal al cumandia. Quai fiss per il Grischun pli che mo penibel.

Per elecziuns gistas: Gea a l'iniziativa da proporz!

I vegn objectà che las elecziuns tenor proporz sajan elecziuns da partidas e che ellas na resguardian las regiuns periferas dal chantun. Quai è fallà. Il dretg d'elecziun da proporz federal è ina cumbinaziun raffinada d'elecziun da partidas e da persunas. Ils electurs na pon betg mo eleger ina partida, mabain er valitar las persunas. Ils 4 cussegliers naziunals e la cussegliera naziunala dal Grischun èn vegnids elegids cun il proporz e naging pretenda ch'els sajan schuldàs da partida senza atgna persunalitad e senza agen profil. E lur repartiziun sin il Grischun è equilibrada. In sulet deriva da Cuira, ina vegn dal Puschlav, ils auters da la Surselva, dal Partenz e da Schons. Plinavant: Er en ils chantuns Berna, Valais, Tessin e Vad datti valladas periferas. Tuttina è il proceder da proporz là gia introducì daditg e absolutamain incontestà. Ils votants da Uri han refusà l'onn 2012 in return al majorz cun gronda majoritad.

Dapli fatgs ed in'expertisa guridica da dr. iur. Andrea Töndury, docent e habilitant a l'universitad da Turitg, sut: www.proproporz.ch

Comité ProProporz.ch, caum postal 652, 7001 Cuira